

MEMORIES OF THE LIFE AND CREATIVE PATH OF ACADEMICIAN VADYM TOPACHEVSKY

Leonid Rekovets

Key words

Topachevsky, palaeomammalogy, expeditions, publications, science, museum

doi

<http://doi.org/10.15407/TU2419>

Article info

submitted 28.11.2021
revised 27.12.2022
accepted 30.12.2022

Language

Ukrainian, English summary

Affiliations

National Museum of Natural History, NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine); Wrocław University of Environmental and Life Sciences (Wrocław, Poland)

Correspondence

Leonid Rekovets; National Museum of Natural History, NAS Ukraine; 15 Bohdan Khmelnytsky Street, Kyiv, 01054 Ukraine;
Email:
leonid.rekovets@upwr.edu.pl
orcid: 0000-0001-9934-7095

Abstract

The article presents an analytical summary of the memories about Academician Vadym Oleksandrovych Topachevsky, a palaeomammalogist, whose creative path covers the second half of the 20th century. His contribution to the development of zoological science is highlighted and the qualities of his character are noted. The professor's achievements in the field of palaeomammalogy, biostratigraphy, and palaeoecology, as well as palaeogeography are discussed. His role as a scientist in the formation of a holistic scientific direction of research—palaeomammalogy—in Ukraine and abroad is emphasized and substantiated. This was facilitated by his many years of activity as the director of the Institute of Zoology and the head of the Palaeontological Museum and the Theriological Society of Ukraine. Topachevsky substantiated morpho-functional dependencies in evolutionary morphology and defended the approach of Darwin's theory. He asserted the relationship between morphology, function, and environment as the basis of the process of adaptation in his writings. He is author of new taxa of insectivorans (*Lypotyphla*), lagomorphs, and rodents (*Rodentia*). He presented revisions of the taxonomy and systematics of these groups, substantiated phylogenetic relationships in separate lines of *Spalacidae*, *Cricetidae*, *Ellobius*, *Allophaiomys*, and others. Topachevsky initiated innovative approaches to assess the role of mammalian assemblages in the dynamics of biocoenotic groups over time. He substantiated their chronological sequence depending on palaeoclimatic conditions and the manifestation of geological processes. His data formed the basis for the construction of the modern biostratigraphic scheme of the late Neogene and Pleistocene of Eastern Europe, which is successfully used today by practicing geologists. The main milestones of the social and personal life of the academician are also highlighted and the importance of his work in the formation of modern mammalogy in Ukraine and the training of zoologists is shown. The latter are today the basis of the Ukrainian Theriological Society, of which he was the president for many years. Under his leadership, palaeontological expeditions gathered notable collections of the mammal fauna, which are part of the National Heritage of Ukraine.

Cite as

Rekovets, L. 2022. Memories of the life and creative path of Academician Vadym Topachevsky. *Theriologia Ukrainica*, 24: 229–236. [In Ukrainian, with English summary]

Спогади про життєвий і творчий шлях академіка Вадима Олександровича Топачевського

Леонід Рековець

Резюме. У статті представлено аналітичне узагальнення спогадів про академіка В.О. Топачевського, палеотеріолога, творчий шлях якого припав на другу половину ХХ століття. Висвітлено його внесок у розвиток зоологічної науки та охарактеризовані якості його характеру. Відмічені досягнення професора в галузі палеотеріології, біостратиграфії та палеоекології, а також палеогеографії. Підкреслена та обґрунтована його роль як науковця в формуванні цілісного наукового напрямку досліджень — палеотеріології в Україні і за її межами. Цьому сприяла його багаторічна діяльність як директора Інституту зоології та керівника Палеонтологічного музею і Теріологічного товариства України. Топачевський обґрунтовував морфо-функціональні залежності в еволюційній морфології та відстоював позиції теорії Дарвіна. В своїх працях утверджував положення про зв'язок морфології, функції і середовища як основи процесу адаптаціогенезу. Є автором нових для науки таксонів комахоїдних (Lipotyrpha), зайцеподібних (Lagomorpha) та гризунів (Rodentia). Представив ревізії їх таксономії і систематики, обґрунтовував філогенетичні залежності в окремих лініях Spalacidae, Cricetidae, родів *Ellobius*, *Allophaiomys* і ін. Започаткував новаторські підходи до оцінки ролі асоціацій теріофауни в динаміці біоценотичних угруповань в часі. Обґрунтував їх хронологічну послідовність в залежності від палеокліматичних умов та прояву геологічних процесів. Його дані склали основу для побудови сучасної біостратиграфічної схеми пізнього неогену та плейстоцену Східної Європи, яка успішно використовується сьогодні геологами-практиками. В праці висвітлені також основні віхи суспільного та особистого життя академіка та показано значення його робіт в становленні сучасної теріології в Східній Європі і підготовці спеціалістів-зоологів. Останні сьогодні є основою Українського теріологічного товариства, президентом якого він був довгі роки. Під його керівництвом палеонтологічними експедиціями зібрані значні колекції теріофауни, які є складовою частиною Національного надбання України.

Ключові слова: Топачевський, палеотеріологія, експедиції, публікації, наука, музей.

Особистість природна і службова

Наукова спадщина родини Топачевських багата, і її опрацювання далеко не завершене. Вона включає фундаментальні дослідження флори та фауни України і є джерелом пізнання геологічної історії південної частини Східної Європи. В ній чільне місце посідає внесок В. О. Топачевського, про багаторічну співпрацю з яким згадує автор [Rekovets 2020].

Навесні 1974 року Інеса Марисова, тоді завідувачка кафедри зоології Ніжинського педінституту, познайомила мене з завідувачем відділу палеозоології Інституту зоології АН УРСР¹ Вадимом Топачевським. Ця зустріч була вирішальною в окресленні мого шляху після закінчення педінституту. Влітку того ж року я став учасником першої у моєму житті палеонтологічної експедиції на Одещину, в с. Черевичне — одне з найулюбленіших місць польової роботи В. О. Топачевського. Потім у мене було багато експедицій в різні регіони країни під керівництвом відомих вчених, проте найважливішими були саме ті початки співпраці з Вадимом Олександровичем, усі наступні роки якої, спершу у якості аспіранта, а згодом і наукового співробітника відділу палеонтології, пройшли для мене під враженням тієї першої зустрічі, яка постійно відтворюється у моїй пам'яті і дотепер. Пам'ятною стала і наша остання зустріч у серпні 2004 р. в геологічному відділі ННПМ під час доповіді директора ННПМ академіка Є. Шнюкова про газоконденсати Чорного моря. На той момент Вадим Олександрович почував себе не зовсім добре і не брав участі в обговоренні. Він був стомленим та помітно схудлим. Часова відстань у 30 років була для нас обох насиченою ефективною співпрацею, результатом якої були захисти двох дисертацій, видання спільних монографій та серії публікацій, а також підготовка спільних доповідей та виступи з ними на фахових конференціях різного рівня [Rekovets 2020, 2022].

¹ Нині — відділ палеонтології Національного науково-природничого музею НАН України (ННПМ).

Вадим Олександрович завжди пишався своїм родинним корінням та походженням з інтелігентної сім'ї і не приховував цього, часто, особливо в експедиціях, згадував та коротко розповідав про окремі епізоди з дитинства, інколи з часів студентства чи років навчання в аспірантурі. Не залишалися поза увагою часом кумедні розповіді про поведінку домашнього улюбленця — kota Пятнаша. Найбільше запам'яталися розповіді про будинок діда й баби у Черкасах (у ньому згодом розмістили планетарій), про подорож та час перебування з матір'ю в Казахстані в часи війни, про студентські роки та експерименти у хімічних лабораторіях, а також його виступи та здобутки в університетській команді з волейболу. У своїх розмовах він досить часто згадував свого батька академіка Олександра Топачевського і відчувалася його особлива шана та прив'язаність до людини, яку він так високо цінував [Guzhii 2007].

Вадим Олександрович мав великі здібності до хімії та математики, але тяжіння до природи, до зоології перемогли, особливо коли на початку 1950-х років він познайомився з уже на той час відомим вченим І. Підоплічком. Разом вони почали здійснювати експедиційні виїзди в Тихонівку, Ногайськ (нині Приморськ), Широкине, Чортків із рюкзаками за плечима, виконуючи піші маршрути [Krakhmalnaya et al. 2005; Emelyanov & Krakhmalnaya 2010; Emelyanov & Zagorodniuk 2020]. На той час навколо Івана Григоровича уже згуртувався колектив палеонтологів, в якому, крім В. Топачевського, були В. Бібікова, О. Короткевич, А. Путь, В. Таращук². Майже всі вони набиралися досвіду у визначенні остеологічного матеріалу під час розкопок стародавнього міста Ольвія та інших археологічних пам'яток.

Вадима Олександровича завжди вирізняла вдумливість та розсудливість в аналітичних міркуваннях і цілком можливо, що в цьому йому «допомагала» велика призвичаєність до паління, за що його не раз критикували представники профспілки і чули у відповідь «Когда я курю — я думаю». Він палив в кабінеті, у коридорі, на засіданнях Вченої ради, в експедиціях. У кабінеті користувався попільничкою, яку брав із собою на коридор, але під час засідань часто скручував з паперу невеликий конус для збирання попелу і стоячи з ним біля відчинених дверей уважно слідкував за перебігом порядку денного. У відділі палеонтології сотні використаних ним сигаретних коробок і понині слугують для зберігання дрібного остеологічного матеріалу, переважно зубів.

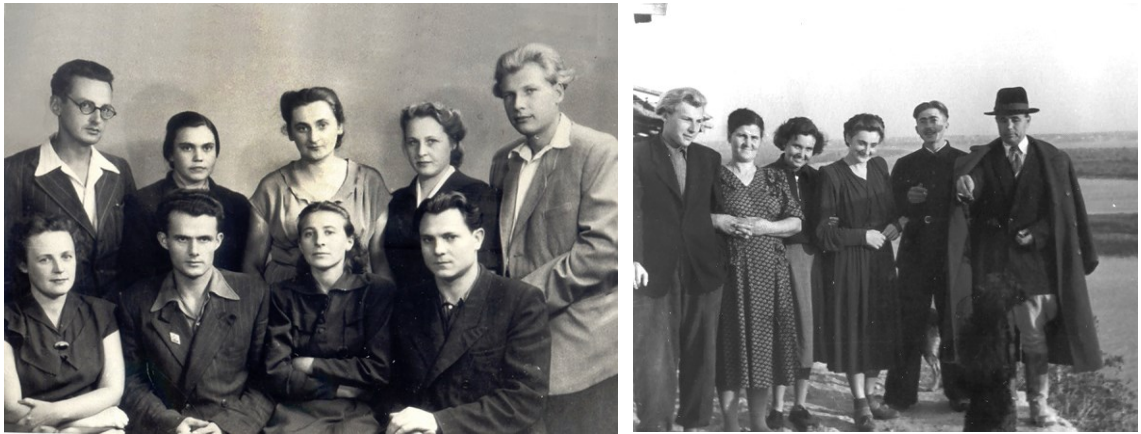

Рис. 1. Вадим Топачевський з колегами з Інституту зоології АН УРСР. Сидять: І. Федоренко, А. Федоренко, Г. Осичнюк, В. Свистун. Стоять: Ю. Гуща, О. Табіна, О. Короткевич, В. Логвиненко, В. Топачевський. Початок 1960-х років. Фото праворуч — В. Топачевський (зліва) в експедиції спільно з О. Короткевич (в темній сукні) та І. Підоплічком (справа); кінець 1950-х років. Обидва фото з архіву Ю. Семенова.

Fig. 1. Vadym Topachevsky with colleagues from the Institute of Zoology, AS UkrSSR. Sitting: I. Fedorenko, A. Fedorenko, H. Osychniuk, and V. Svystun. Standing: Yu. Gushcha, O. Tabina, O. Korotkevych, V. Logvyenko, and V. Topachevsky. Early 1960s. Right: V. Topachevsky (left) in expedition with O. Korotkevych (in a dark dress) and I. Pidoplichko (right). Late 1950s. Both photos from the archive of Yu. Semenov.

² Монтуванням експозицій займалися В. Івановський, Г. Кальченко, В. Пинчук і О. Медведовський, а її ландшафтним оформленням — художники Г. Глікман, М. Островський, С. Іванова та А. Еккерт.

Співпраця музейна та наукова

Вадим Олександрович приділяв чимало уваги музейним питанням, спочатку у складі команди, що була створена і працювала під керівництвом академіка І. Г. Підолічка, а після його смерті вже як завідувач Палеонтологічним музеєм. Завдяки багаторічній відданій праці науковців музею сьогодні ми маємо унікальну експозицію геохронологічного змісту з висвітленням багатої палеонтологічної історії України. До її створення крім В. Топачевського і автора цих рядків в різні роки доклали багато зусиль і творчої енергії В. Бібікова, Н. Білан, А. Брюзгіна, О. Короткевич, Н. Корнієць, Т. Крахмальна, І. Люрин, В. Несін, М. Поплавська, В. Свистун, Ю. Семенов, О. Скорик, В. Тарашук.

Проте найголовнішою у відділі, на мій погляд, була робота добре спланованих та вміло керованих Вадимом Олександровичем палеонтологічних експедицій на півдні України, завдяки яким було отримано численні викопні матеріали переважно по дрібним ссавцям, а також великим ссавцям та іншим хребетним. Ми завжди чекали та ретельно готувалися до експедиційного сезону, який зазвичай тривав один місяць. Заздалегідь збирали експедиційне обладнання, «діставали» харчові продукти, замовляли на автобазі АН транспорт — автобус на базі ГАЗ–51 або бортовий ГАЗ–51, а згодом — всюдихід ГАЗ–66 та польський НІСА. Наметове містечко зазвичай облаштовували поблизу місця розкопок, як правило, біля водойми. Найбільш сталими місцями наших «поселень» були Черевичне на Хаджибеї, Котловина на Ялпузі, Каїри на Дніпрі, Ново-Петрівка на Кучургані, Ново Михайлівка на Південному Бузі, Кам'яна Могила на Молочній.

На той час у Палеонтологічному музеї сформувався колектив польовиків, завдяки роботі якого вдалося відкрити багато нових і перспективних захоронень фауни та зібрати багату колекцію решток хребетних, а особливо мікротеріофауни із неогенових і плейстоценових місцезнаходжень. Вадим Олександрович часом залучав до спільної роботи геологів (А. Чепалига, В. Присяжнюк, С. Сябряй, В. Семененко), підтримував проведення пошукових робіт та розкопок гіпаріонових фаун під керівництвом О. Короткевич та Ю. Семенова, а також пізньопалеолітичних поселень в селі Межиріч на Черкащині під керівництвом Н. Корнієць.

З метою підготовки публікацій Вадим Олександрович генерував та обґрунтовував ідею (тему), над якою ми всі працювали. Він мав свій, окремий стиль викладу думок на папері, який відрізнявся від стилю кожного з нас, і це було досить відчутно, особливо коли читаєш та порівнюєш наші публікації. Виклад думок був послідовним і логічним, конкретним та без зайвої «води», оминаючи посилання на постанови партії та уряду. Писав Вадим Олександрович чітко, зрозуміло, логічно. Свої думки одразу без чорнеток викладав на папері.

Наша частина роботи з мікротеріологічними матеріалами починалася з морфометричного опрацювання зразків, а викладом результатів та формулюванням висновків займався Вадим Олександрович. У цьому йому незмінно допомагала Олександра Скорик — палеотеріолог, співавтор більшості його наукових праць (про неї: [Rekovets *et al.* 2022]). У публікаціях, виконаних на підставі цих матеріалів, представлені нові дані історико-фауністичного аналізу регіону, описані нові таксономічного різного рангу, обґрунтовані стратиграфічні схеми неогену та плейстоцену півдня України, прослідкована динаміка палеокліматичних змін протягом пізнього кайнозою [Topachevski 1969; Topachevski *et al.* 1977, 1987, 1989, 1997, 1998]. Наукові погляди В. О. Топачевського в галузі мікропалеотеріології до певної міри були новаторськими, особливо у сфері історико-фауністичного аналізу динаміки угруповань в часі [Krakhmalnaya *et al.* 2005]. Базувалися вони на асоціаційному підході до характеристики фауністичних комплексів пізнього кайнозою, утворюючи провідну роль середовища у змінах асоціацій як основи дрібної біостратиграфії. Своїми працями він розвивав засади динамічної палеотеріології в Україні, формувалася її напрямки і перспективи. Ці погляди знайшли відображення у сучасних стратиграфічних схемах [Krakhmalnaya *et al.* 2021].

Науковий доробок академіка Топачевського включає 8 монографій та 85 статей. Ним описано 86 нових таксонів різного рангу, проведено ревізію окремих груп комахоїдних (співавтор А. Пашков), зайцеподібних (співавтор О. Скорик) та гризунів (співавтор Л. Реко-

вель, В. Несін та О. Скорик), прослідковано зміни фауністичних комплексів у пізньому неогені та плейстоцені Східної Європи (співавтори І. Топачевський та В. Несін).

Історія так розпорядилася, що життєвий і творчий шлях Вадима Олександровича був насичений бурхливими історичними подіями в країні та суспільстві. Йому довелося пережити часи колективізації, голодомору та репресій, другу світову війну та післявоєнну відбудову, часи «зрілого соціалізму» та «перебудови», визнання незалежності України та становлення української державності. Паралельно з ним зростали і його учні: він підготував два доктори та 11 кандидатів наук, був опонентом дисертацій А. Малєєвої та М. Єрбаєвої.

На посаді директора Інституту

Під час роботи керованої ним Вченої ради Інституту Вадим Олександрович завжди був сконцентрованим, фіксував у своїй пам'яті усе до дрібниць, дозволяв собі корегувати виступи колег, задавав питання. Але особливо пам'ятними і вагомими були його підсумкові виступи з наукових та організаційних питань, в яких яскраво проявлявся властивий йому дар бачити та виділяти головне, істотне і важливе, пов'язане з сутністю наукової проблематики. Він міг у концентрованому вигляді чітко виділити та окреслити ядро тематики і дати йому аналітичне осмислення. Вадим Олександрович мав неймовірну силу переконання та підтверджував це своєю широкою ерудицією і глибокими знаннями в сфері біології і еволюціонізму.

Як голова Вченої ради Інституту зоології АН УРСР, Вадим Олександрович Топачевський чітко і предметно аналізував наукові плани підрозділів Інституту, окреслював стратегію досліджень на найближчу і віддалену перспективи. Попри тогочасну політику держави на отримання економічного ефекту від досліджень він намагався утверджувати фундаментальність науки й активно боровся за це на різних рівнях. Пригадуються гострі дискусії на вчених радах за участю акад. В. Васильєва стосовно тематики біологічних методів боротьби із шкідниками. Завжди виникало багато питань щодо проблематики охорони тваринного світу за участю проф. О. Кістяківського та підготовки видання Червоної книги України, відповідальність за яку було покладено на Інститут зоології.

Ці дискусії продовжувалися і на засіданнях Відділення загальної біології АН, де не завжди були розуміння і підтримка зі сторони колег, яких доводилося переконувати. Над усім цим науковим прагненням Дамоклевим мечем завжди нависав економічний ефект, який під тиском райкомів партії вимагалось оцінювати у карбованцях. Тоді це був мабуть основний критерій та показник в оцінці роботи наукових установ чи окремих виконавців. У 1980-х роках другим таким «тягарем» в науці була продовольча програма партії, яка потонула у продукуванні тон паперів без жодного ефекту, але, на щастя, тривала недовго.

Рис. 2. Вадим Топачевський на Вченій раді; 1983 р. Праворуч — в Палеонтологічному музеї: В. Свистун, О. Скорик, Л. Рековець, А. Сулимський, В. Топачевський, А. Пашков; 1980 р. Фото з архіву автора.

Fig. 2. Vadym Topachevsky at the Scientific Council; 1983. Right: at the Paleontological Museum: V. Svystun, O. Skoryk, L. Rekovets, A. Sulymsky, V. Topachevsky, and A. Pashkov. 1980. Photo from the author's archive.

Працювати у такій системі й мати досягнення у фундаментальних дослідженнях (видання співробітниками інституту численних томів у серіях «Фауна СРСР» та «Фауна України», а також багатьох монографій), вимагало великого напруження від керівництва Інституту та часом створювало нервовість у колективі. Це змусило Вадима Олександровича неодноразово писати подання до Президії АН УРСР про звільнення з посади директора, що було задоволено тільки у 1987 році. Попри це, він помітно переживав своє звільнення та був не дуже задоволений призначенням свого наступника, часом відчував незручності в колективі, особливо коли йому не запропонували бути в складі Вченої ради Інституту.

За часів його директорства колектив інституту почав працювати більш злагоджено та ефективно, припинилися різного роду непорозуміння, взаємні звинувачення, розповсюдження та «дієвість» анонімною і неправдивою інформації. Авторитет інституту помітно зріс як у системі Академії наук, так і в Україні та за її межами. Цьому, перш за все, сприяла діяльність директора, направлена на концентрацію зусиль співробітників на виконання наукової тематики та на реалізацію кадрової політики в установі. В Інституті був затверджений чіткий план росту та підготовки кадрів високої кваліфікації (докторів наук), який виконувався у чітко визначених термінах. Вчена рада постійно контролювала його виконання через періодичні заслуховування претендентів та оцінки їхніх досягнень, і в цьому директор був особливо прискіпливим до здобувачів, зокрема й до автора цих рядків.

У виконанні своїх службових обов'язків Вадим Олександрович був вимогливим і справедливим, проявляв твердість у вирішенні конфліктних питань. У разі потреби дозволяв собі підвищену інтонацію чи відповідний наголос у реченні, аби переконливо відстоювати свою позицію, але водночас був схильний до розуміння ситуації чи позиції інших. У наших приватних розмовах він неодноразово підкреслював, що на першому місці в роботі керівника повинно бути доброзичливе ставлення до людей, хоча часом і вимогливе. Це розуміли в колективі, цінували і за це його поважали. Поважали ще й за те, що був він всебічно освіченою людиною і досить добрим спеціалістом в різних сферах зоологічної науки, розумів сучасний стан та чітко бачив перспективи її розвитку. Особливо проявлялося це на Вчених радах та екзаменах при прийомі до аспірантури чи кандидатських, а також на засіданнях різного роду комісій, де він почувався досить впевненим. Поважали його за принципову позицію в багатьох питаннях різної ваги, вигідну колективу, а не окремим особам, за об'єктивну оцінку повсталі ситуації і прийняття вірного рішення, він чітко висловлював свої думки, сміливо брав на себе відповідальність і керував ситуацією, а не навпаки.

Вадим Олександрович не намагався контролювати робочий час підлеглих, не робив зауважень за запізнення, але у звітний період вимагав віддачу у вигляді публікацій і наукових та організаційних звітів. На той час у науці ще не було погоні за кількістю цитувань, цінувалися монографічні видання, англомовні видання були бажаними. Тому звіти відділів на вчених радах інституту були тривалими і дискусійними. До них В. Топачевський ставився відповідально і завжди глибоко аналізував їх, чітко окреслюючи при цьому перспективи тієї чи іншої тематики та стан підкріплення її кадрами.

В Інституті за його керівництва регулярно проводили конференції молодих вчених; виходили друком публікації цих матеріалів. Згідно з планами відбувалися виїзди в експедиції по Україні та за її межі, наприклад, на науково-дослідному судні «Академік Вернадський», подорожі до Середньої Азії й Далекого Сходу, що збагачувало наукові фонди. Поступово збагачувалася матеріально-технічна та лабораторна база для проведення наукових досліджень (організовано фотолaboratorію, придбано копіювальний апарат, мікроскопи й бінокуляри, отримано експедиційні автомобілі). Директор та його заступники усебічно сприяли цьому.

У процесі виконання наукових планів Інституту Вадим Олександрович цілком довіряв своїм заступникам (особливо він цінував чл.-кор. АН УРСР Володимира Доліна) та керівникам наукових відділів. У кабінетах (робочому і директорському) він приймав відвідувачів практично без обмежень у часі. Всі організаційні структури інституту (бібліотека, бухгалтерія, госпчастина, канцелярія) діяли у відповідності до вимог директора на забезпечення науково-дослідного процесу та його результативності.

Серед колег-науковців країни та за кордоном

Серед мікропалеотеріологів колишнього СРСР Вадим Олександрович Топачевський мав значний авторитет. Що два роки він виступав із науковими доповідями на регулярних професійних зустрічах, дві з яких були організовані в Києві під керівництвом І. Громова. Як завжди Вадим Олександрович вирізнявся здатністю глибокого аналітичного мислення, особливо з професійної тематики, що завжди спонукало і його колег оперувати загальнобіологічними та еволюційними категоріями.

Особливо цінним і новаторським було обговорення напрямків морфологічних змін в еволюції зубних систем дрібних ссавців, охарактеризовані як педоморфози і геронтоморфози як основа розуміння адаптаціогенезу [Topachevsky & Nesin 1992], представленого пізніше як феномен в еволюції полівок [Rekovets & Kovalchuk 2017]. Досить прискіпливим він був до авторів нових таксонів, зокрема щодо таких родів як *Mimomys*, *Villanyia*, *Pliomys*, *Dolomys*, *Allophaiomys*. Доповнювали такі обговорення дані про час існування таксонів та їх міграції [Topachevski *et al.* 1993]. Допоміжними у таких дискусіях були проблеми біостратиграфії, палеогеографії та історії формування сучасних теріофаун.

У стосунках із колегами намагався тримати дистанцію, у колективі тримався завжди впевнено і в будь-який момент мав що сказати чи відповісти по суті, завжди був готовий до розмови з довільної тематики. Довелося бути свідком його професійних розмов на рівних з академіками Л. Татариним, В. Соколовим, О. Скарлато, професорами К. Фльоровим, М. Воронцовим, А. Чепалигою. Він рідко брав участь в наукових засіданнях союзного значення, не прагнув також публікувати свої праці в зарубіжних виданнях. У 1980-х роках декілька років підряд на базі палеомузею він проводив заняття з палеонтології для студентів Київського університету ім. Т. Шевченка. Тематика його занять була переважно таксономічною, морфофункціональною за змістом та стратиграфічною за часом. Особлива увага була приділена початковим стадіям еволюції хребетних та процесам їх дивергенції в ранньому палеозої.

Вадим Олександрович як колега

Наші робочі кімнати в Палеонтологічному музеї (№ 77 і 78, тепер це № 206 і 207) були поряд, а тому в моменти перекурів Вадим Олександрович часто заходив до нас (Скорик, Брюзгіна, Рековець) із цигаркою; як правило, починав розмову з погоди, а потім ми спонтанно переходили до справ службово-наукових, футболу і зрідка — політики. Більш активною завжди була тема, пов'язана з виборами в Академії наук, бо це стосувалось його особисто. Затримувався він у нас ненадовго (5–8 хв.) і зі словами «*надо йти работать*» йшов до свого робочого кабінету чи (завжди пунктуально о 14.00) до кабінету директора. Неформальні спілкування з працівниками у відділі переважно були службовими, хоча і довірливими, на відвертість з ним дозволяли собі хіба що тільки В. Свистун та О. Короткевич. Службові засідання відділу відбувалися по мірі необхідності і тривали недовго.

Робочий кабінет В. Топачевського у музеї був відносно великим, справа від входу стояла велика «караваєвська» шафа, де зберігалася колекція скелетів сучасних гризунів та зайцеподібних. Навпроти дверей та зліва були дерев'яні шафи старих зразків з колекціями вимерлих форм, біля вікна — великий робочий стіл, а під вікном — невеликий стіл із біокуляром МБС-9 та допоміжними інструментами (пінцет, препарувальна голка, ручна лупа), а також робочими колекціями, поряд — дві заклені шафи з літературою. Робочий кабінет був завжди відкритий для відвідувачів, в ньому він ніколи не дозволяв собі випити чай чи каву, а тим більше чогось міцнішого. Інколи пив воду, щоб запити ліки від тиску.

Співробітники відділу були частими «гостями» в робочому кабінеті шефа в справах спільних публікацій, експедицій, музейних проблем. Входили до кабінету вільно, без стресу, впевнено і з переконанням в позитивному вирішенні справи. Вадим Олександрович намагався бути небагатослівним у спілкуванні, мав обмежене коло довірливих співрозмовників (В. Свистун, І. Ємельянов, В. Гладилін, Л. Боднарчук), завжди мав власну думку і відстоював свою позицію. В обідній час від 13 до 14 години він, як правило, ходив у розташований поряд парк Шевченка, відпочивав на лавочці, плануючи нові справи.

Вадим Олександрович Топачевський разом з колегами та однодумцями заклали добрі підвалини в розвиток теріології в Україні. Він стояв у витоків створення Українського теріологічного товариства та був його першим президентом [Zagorodniuk 2022].

Сьогодні, у дні свого півстолітнього ювілею теріологічне товариство має своє фахове видання — *Theriologia Ukrainica*, багатий список публікацій та забезпечує зростаючий авторитет досягнень теріології у наукових колах далеко за межами України. Підсумковий огляд досягнень теріології в Україні та перспектив її розвитку викладено в бюлетені Теріологічного товариства *Novitates Theriologicae* (випуски 14 та 15), підготовленого за ініціативою й редакцією І. Загороднюка. Там вміщено понад 180 нарисів про теріологів, зокрема й про В. Топачевського та всю команду його співробітників та колег.

Подяки

Автор широ дякує Ю. Семенову, М. Осиповій та І. Загороднюку за представлені в користування світлини, корисні зауваження щодо змісту рукопису та важливі редагування фотографій і тексту.

References

- Emelyanov, I. G., T. V. Krakhmalnaya. 2010. Vadym Aleksandrovych Topachevsky (16.07.1930–09.11.2004). *Vestnik zoologii*, **44** (5): 477–478. [In Russian]
- Emelyanov, I., I. Zagorodniuk. 2020. Vadym Topachevsky, an outstanding zoologist and manager of science (to the researcher's 90th anniversary). *Theriologia Ukrainica*, **19**: 148–156. [In Ukrainian] [CrossRef](#)
- Guzhii, O. 2007. The river of his life. To the 110th anniversary of the birth of Academician O.V. Topachevsky. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, No. 3: 41–50. [In Ukrainian]
- Krakhmalna, T. V., O. A. Mikhalevich, J. A. Semenov. 2005. *Vadim Aleksandrovich Topachevsky. Bibliography of Ukrainian scientists*. Naukova dumka. Kyiv, 1–80. [In Russian]
- Krokhmal, O., L. Rekovets, O. Kovalchuk. 2021. An updated biochronology of Ukrainian small mammal faunas of the past 1.8 million years based on voles (Rodentia, Arvicolidae): a review. *Boreas*, **50**: 619–630. [CrossRef](#)
- Rekovets, L. I., Kovalchuk O. M. 2017. Phenomenon in the evolution of voles (Mammalia, Rodentia, Arvicolidae). *Vestnik zoologii*, **51**(2): 99–110. [CrossRef](#)
- Rekovets, L. I. 2020. Topachevsky Vadym Oleksandrovych — an outstanding figure in the history of mammalogy of Ukraine (to the 90th anniversary of his birth). *Geo&Bio*, **19**: 157–164. [In Ukrainian] [CrossRef](#)
- Rekovets, L. 2022. Topachevsky Vadym Oleksandrovych, a mammalogist, evolutionist, and science organizer. *Novitates Theriologicae*, **14**: 335–338. [In Ukrainian]
- Rekovets, L., A. Stupak, V. Smagol. 2022. Oleksandra Skoryk — the Villanian queen. *Novitates Theriologicae*, **14**: 305–308. [In Ukrainian]
- Topachevsky, V. A. 1969. *Mole Rats (Spalacidae)*. Nauka, Leningrad, 1–248. (Series: Fauna of USSR. Vol. 3. Mammals; Is. 3). [In Russian]
- Topachevsky, V. A., Skorik A. F. 1977. *Rodents of the early Taman fauna of the Tiligul section*. Naukova dumka Press, Kyiv, 1–249. [In Russian]
- Topachevsky, V. A., A. F. Skorik, L. I. Rekovets. 1987. *Rodents of the Upper Neogene and Early Anthropogenic sediments of the Khadzhibey Estuary*. Naukova dumka Press, Kyiv, 1–208. [In Russian]
- Topachevsky, V. A., V. A. Nesin. 1989. *Rodents of the Moldavian and Khaprovsky faunistic complexes of the Kotlovinsky section*. Naukova dumka Press. Kyiv, 1–136. [In Russian]
- Topachevsky, V. A., V. A. Nesin. 1992. A new tribe of extinct hamster-like Ischymomyini (Rodentia, Cricetidae). *Vestnik zoologii*, No. 1: 28–33. [In Russian]
- Topachevsky, V. A., V. A. Nesin, I. V. Topachevsky. 1993. The first finds of gerbils (Rodentia, Gerbilidae) and problematic pikas Sinolagomyinae (Lagomorpha, Ochotonidae) in the Upper Maeotis and Pontus of the northern part of the Eastern Paratetida. *Reports of the Academy of Sciences of Ukraine*, No. 4: 161–164. [In Russian]
- Topachevsky, V. A., V. A. Nesin, I. V. Topachevsky. 1997. Essay on the history of microteriofauna (Insectivora, Lagomorpha, Rodentia) of Ukraine in the period of time Middle Sarmatian — Akchagyl. *Vestnik zoologii*, No. 6: 3–14. [In Russian]
- Topachevsky, V. A., V. A. Nesin, I. V. Topachevsky. 1998. Biozonal microstratigraphic scheme (stratigraphic distribution of small mammals — Insectivora, Lagomorpha, Rodentia) of the Neogene of the northern part of Eastern Paratethys. *Vestnik zoologii*, **32** (1–2): 76–87. [In Russian]
- Zagorodniuk, I. 2022. Fifty years of the Theriological Society in Ukraine: key milestones. *Theriologia Ukrainica*, **23**: 136–156. [In Ukrainian] [CrossRef](#)